

Ke koronaviru bylo napsáno mnohé, přesto se v myšlenkách se přenáším se do dob obnovy tržního hospodářství a demokracie a ptám se: Co by v této tíživé situaci udělala vláda vedená Petrem Pithartem, jenž je znám svou rozvahou a snahou o naslouchání, aby poznal a mohl k problematice světa přistoupit z jiného úhlu? Otázku kladu z toho důvodu, že před zásadními rozhodnutími stáli i lidé jeho vlády – například **Jan Vrba**, s nímž jsem mohl vést dialog. Uznává však, že nešlo opatření stejného rozměru, ale otázku kladu proto, že zde byl odlišný přístup vládnutí, jenž byl formován například životním postojem Petra Pitharta a jeho spolupracovníků – neuhýbat před realitou. Dnešní jednání o zásadních otázkách charakterizují **zmatek** spojený s neklidem, nedůsledností, nerespektování tvrdých dat, selského rozumu, úcty k lidem, kteří mají zájem o řád, a **popírání pravdy**, před níž neunikneme. Dovolím si hypotézu, která není ověřitelná: Možná by lidé tohoto druhu, jež nežijí ze dne na den, ale v dlouhodobém horizontu, pomohli stavu – co se koronaviru týče – bližícímu se Taiwanu či v Evropě stabilizovanému Švýcarsku. Víím, že asi jsem považován za naivku, ba pomateného nerespektujícího kulturní danosti „Západu“, ovšem přístupy uplatněné v odlišných kulturách nám prozradí vítěze nejednoduchého zápasu – tedy i dominanci Asie. Jsem přesvědčen, že zatímco u nás se debatovalo o „rouškách“, pro některé byly roušky a distanc samozřejmostí, a proto se tato společnost zabývala budoucností, kdežto my se možná připravujeme na „hekatomby mrtvých“, po nichž se lidé s vizí, tedy i ochoty opravdové oběti směřující k pravdě, snad opět vynoří.

Dialog byl natočen během léta v době mírného ústupu koronaviru roku 2020.

MS: *Pane Vrbo, po letech se setkáváme, abychom debatovali témata tržního řádu, vládnutí a demokracie a koronaviru v České republice. Podívejme se na věc z osobní roviny. Co pro vás znamenalo vypuknutí pandemie koronaviru?*

JV: Bylo to velké překvapení – a to nejen pro mne, ale též pro mnoho dalších, jelikož jsem předpokládal, že se problém zvládne mimo Evropu, jak jsme byli zvyklí u onemocnění Ebola a SARS. Ukázalo se, že COVID – 19 má odlišné vlastnosti, než měli jeho předchůdci – rychle se šíří, a proto nás navštívil neočekávaně a hlavně nás zastihl nepřipravené.

MS: *Jaké otázky si klade aktivní stárnoucí člověk, jenž svůj čas dělí mezi vícero zájmů a společností?*

JV: Ptal jsem se, jak bude svět vypadat po koronaviru.

MS: *Co znamená „vypadat po koronaviru“? Pokud se stav zvládne?*

JV: Jsem přesvědčen, že svět po koronaviru bude jiný než před koronavirem. Netroufnu si říci, jestli lepší, nebo horší. Už před pandemií se ukazovala potřeba zásadních změn, a koronavirus to jenom urychlil. Potýkáme se nejenom se zdravotní, ale i klimatickou krizí. Změní se způsob života, změní se struktura ekonomiky.

MS: *Můžete naznačit směřování?*

JV: Přijdou nové obory, některé zaniknou, ukážou se jako neperspektivní, a naopak jiné dostanou prostor pro rozvoj.

MS: *Uznal jste: svět bude jiný, ale nebál jste se či nebojíte se o aktiva – podniky, která vlastníte?*

JV: Pokud máte na mysli TONAK Nový Jičín, nejsem vlastník TONAKu, ale minoritní vlastník akcií.

MS: *To znamená, že vám může zůstat klobouk na hlavě?*

JV: Může se ledacos stát. Pokrývky hlavy se budou vyrábět jistě i v budoucnu, a kdo je bude vyrábět, o tom rozhodne schopnost managementu.

... Transformace v kontextech ...

MS: *Kde vidíte „obrysy“ vzestupu a poklesu? Podívejme se pro porovnání na rok 1989 – byl obdobím, kdy se otevřela cesta k demokratizaci a obnově tržního řádu. V roce 1991 přišel pád Sovětského svazu, jemuž předcházela důležitá událost roku 1989. Můžeme srovnat tyto události s koronavirovou pandemií – co se dopadů týče?*

JV: Pochopitelně, ale omezeně. Propad výroby, který jsme zažili před třiceti lety, byl u některých podniků třiceti až čtyřicetiprocentní – tedy větší než v současné době.

MS: *Tedy nedošlo k úplnému vypnutí hospodářství jako nyní.*

JV: Ano, ovšem ze dne na den jsme ztratili trhy v bývalém Sovětském svazu, jenž patřil k našim největším odběratelům, ztratili jsme trh v NDR – druhém největším odběrateli. Fabriky nepropouštěly, nebyly na to zvyklé. Rostlo však zadlužení podniků, které se muselo později řešit s pomocí Konsolidační banky. Dnes je situace odlišná.

MS: *Musíme se vypořádat s prudkým „vypnutím“ a pozvolným znovuoživením.*

JV: Obávám se, že si mnozí neuvědomují, že se po koronavirové a klimatické krizi se svět promění. A neměli bychom očekávat ani lidem slibovat, že „bude jako dřív“.

MS: *Ano, nová doba bude žádat novou strukturu hospodářství, a proto jsem přišel s otázkou porovnání transformací – té staré a té, která nás čeká, protože to těžké teprve přijde.*

JV: Některá vládní opatření prozrazují, že naši představitelé věří, nebo alespoň doufají, že za půl či tři čtvrtě roku na tom můžeme být jako před koronavirem. Takové myšlení nás může přijít draho. Některé podniky v tuto chvíli pomocí různých „covidů“, udržujeme uměle „na přístrojích“ a bráníme tím potřebné restrukturalizaci. Zdá se, že vláda neví kudy kam. Nemá ucelenou představu o příští ekonomice, neví co podpořit, aby se vytvářela nová pracovní místa.

MS: *Možná hledá lidi z průmyslu, jako jste vy. Domníváte se, že máme výhodu v tom, že jsme si osvojili podnikání? Jaké výše dosahuje podnikatelský duch? Otázku kladu také z toho důvodu, že v devadesátých letech – jsme si přiznali, že ekonomická svoboda byla předpokladem obnovy tržního řádu. Jednoduše – chtěli jsme podnikat. Tato doba se vyznačuje spíše podnikatelskou pasivitou ve srovnání s těmi devadesátými lety. Jak o tomto fenoménu – bez něhož neexistuje zdravé tržní prostředí – uvažujete? Možná jsme trochu zlenivěli.*

JV: Po revoluci každý chtěl podnikat a zdaleka ne každému se to podařilo. Dnes je daleko složitější se dostat na trh. Jsme otevřená ekonomika, konkurence ve všech oborech je nesrovnatelně větší než po revoluci.

MS: *Bohužel nyní jsme zvolili cestu shazování peněz z helikoptéry.*

JV: Antivirus paní Maláčové sehrál důležitou roli v prvních koronavirových měsících. Ale dnes je to v řadě případů podpora pracovních míst, která již neexistují, vytváří se umělá zaměstnanost, brzdí se restrukturalizace.

MS: *Vláda a průmyslníci mají zájem o jasnou definici kurzarbeitu.*

JV: Tento program v Německu funguje selektivně – ne plošně jako u nás. Peníze vynakládají pro ty, kde existuje velká pravděpodobnost úspěchu hospodářské aktivity v budoucích letech. Opatření vlády ČR brzdí potřebnou restrukturalizaci průmyslu a konzervuje se současný stav.

... Druhy proměn v geopolitickém kontextu ...

MS: Věnujme se nyní Číně, kde vše vypuklo. Zmiňme toto: v roce 1989 existoval bipolární svět a s ním i velmoci jako Spojené státy a Rusko. O Číně jsme prakticky „nevěděli“, byť existovala města jako Hongkong, Šanghaj, Peking. Bipolarita padla a svět je multipolární a propojený.

JV: Geopolitická situace byla úplně odlišná.

MS: Jak hodnotíte skutečnost, že zde během třiceti let vyrostl obr, jenž představuje světovou velmoc a v paritě kupní síly předběhl Spojené státy americké? Mají tam systém, který dokáže „normalizovat“ stav společnosti. Víme, že někteří politici v Čechách se Američany snažili inspirovat.

JV: Je to překvapení, protože jsme všichni věřili, že bez určitého stupně svobody a demokracie se nedá vytvářet moderní a konkurenčně schopný stát. V Číně a jiných asijských zemích se ukázalo, že tomu tak není. Také mám za to, že tamní stav není dlouhodobě udržitelný.

MS: Pokud dobře naslouchám, v Číně spatřujete Papinův hrnec, pod nímž se topí.

JV: Dá se to tak říci. Pochopitelně Čína využila situace ve světě a „těžila“ ze své pozice. Díky svým lidem v zahraničí se dostala se k technologiím, k nimž by za normálních okolností neměla přístup.

MS: Asi máte na mysli i krádeže duševního vlastnictví.

JV: Řada odborníků čínského původu se vrátila domů a za vlasteneckou povinnost považovali poskytnutí svého know-how. Je známo, že Čína nerespektuje mezinárodní pravidla na ochranu duševního vlastnictví a využívá nekalé postupy, aby se k pro ni důležitým informacím dostala.

MS: Asi mluvíte o americkém vlastnictví.

JV: Myslím si, že Čína začíná narážet na hranice svých možností. Čína se stala dílnou světa. To se však podle mého názoru změní. Díky zkušenostem z období koronavirové krize si odběratelé uvědomili, pod jakým politickým vlivem jsou jejich čínští dodavatelé. Pro výběrové řízení vedle kvality a ceny zařazují stále častěji parametr spolehlivý dodavatel, jinými slovy dodavatel nepodléhající politickým vlivům. Začínají být upřednostňováni dodavatelé ze spolehlivých, bezpečných zemí; ubude globalizace ve prospěch regionalizace.

MS: Čína je gigant netušených rozměrů, naleznete zde jak bídu, ponížení, ale i disciplínu a životní drive.

JV: Sice je obdivujete, ale také se jich obáváte.

MS: Říkáte si: zaplať Bůh, že žiju ve střední Evropě, v Praze, než žít v čínských megapolích, kam náleží například Šanghaj.

JV: Měli jsme bipolární svět, v němž jsme uměli žít. Nacházely se body rovnováhy, ale dnes? Teprve se hledají.

MS: Nedivme se, náš svět je v pohybu. Proč jsem se tázal na Čínu? Právě z této země přišel koronavirus. Existuje hypotéza, že se vir začal šířit z tržiště ve Wu-chanu. Měli bychom se zeptat, jestli čínská nomenklatura zákeřný vir nemůže použít k podmanění světa? Číňané usilují být do roku 2049, kdy uplyne století od vyhlášení Čínské lidové republiky, opravdovou globální silou. Nezapomínejme, že Čína zvláště komunikuje se Světovou zdravotní organizací. Podíváte-li se na pečlivé záznamy průběhu pandemie Hopkinsovy univerzity, vidíte stagnaci u více jak miliardové

Číny, ale v ostatní státech vir „žije“.

JV: Jsem skeptický vůči spikleneckým teoriím a hledám pochopitelnější vysvětlení. Problém vidím v blízkém soužití člověka a zvířat. Víme, že zejména divoká zvířata jsou nositeli různých virů. Mají-li Číňané možnost si koupit netopýra bez veterinárního dohledu, přenos viru ze zvířete na člověka se stal jen otázkou času. Také si říkám: kdyby se jednalo o záměrné vypuštění koronaviru do světa, každý uvažující člověk by to udělal tehdy, pokud by měl v ruce účinnou vakcínu, aby ochránil své „pluky“.

MS: *Vaše vysvětlení vychází z racionálního náhledu na svět.*

JV: Nezapomínejme – místní úřady dlouhou dobu problém tajily před ústředními orgány. Je to diktatura, která neodpouští selhání.

MS: *Víme, že mutuje a ten první z Wu-chanu není totožný s tím, který se nachází v Evropě.*

JV: Spíše věřím v přírodní vývoj – lidé žili se zvířaty, jedli je a virus přirozeně přešel na člověka. Jedny úřady informaci utajovaly před ostatními v místě nákazy a pak Čína celou věc utajovala před celým světem. Víme, že viry rády mutují a každý z nich se chová jinak.

MS: *Proč světová velmoc utajuje zásadní věci?*

JV: Diktatura nerada odkrývá svou slabost, své selhání.

MS: *Jak vidíte z počátku podmanění Číny světem a nyní čínské podmanění světa? Přiznám se, že je to cosi nepochopitelného. Nejprve se nacházíte v pozici otroka a pak jste nasycen a ovládáte další.*

JV: Právě z této historie může pocházet ta obrovská síla a energie. Číňané jsou velkými vlastenci, když je země zavolá, vrátí se domů ze zahraničí, i když vědí, že si pohorší.

MS: *Jinými slovy – schopnost podvolení se celku považujete u Číňanů za zásadní.*

JV: Mají silný vztah k vlastní zemi, který v Evropě těžko najdete. V době, kdy se zdálo, že invaze pevninské Číny na Taiwan je na spadnutí, jsem navštívil Tchaj Pej, kde jsem se sešel se zástupcem Kuomintangu. Hledali možnost, kam se uchýlit v případě, kdy by Čína ovládla Taiwan a jim a jejich rodinám hrozilo zatčení. Měli zájem o Česko, kde si dopředu chtěli vytvořit ekonomické zázemí převodem některých výrobních aktivit z Taiwanu do České republiky. Předběžný odhad investic přesáhl čísla, která prezident Miloš Zeman avizoval při návštěvě čínského předsedy vlády v Praze. Základní podmínkou bylo však dvojí občanství – a to v té době legislativa neumožňovala.

MS: *Myslíte si, že jsme udělali chybu?*

JV: Udělali!

MS: *My bychom sloužili jako most mezi Asií a Evropou. Zde se dotýkáme – a to zachování duševního vlastnictví. Československo mělo technologickou úroveň, byť za světovou špičkou zaostávalo v roce 1989 asi 15 let. Pomohlo by nám toto?*

JV: Nepochybně! Měli bychom tu nové technologie, vzdělané a podnikavé lidi. Dnes by se nám také hodil jejich způsob, jak se vypořádávají s Covid-19.

MS: *Domníváte se, že toto partnerství by nás odklonilo i od pozice subdodavatelské ekonomiky, kterou nyní zastáváme?*

JV: Historie nezná kdyby. Na naše území by přišli vzdělaní lidé. Žasl jsem, jak se Kuomintang staral o vzdělanost a jak pečoval o pracovní potenciál. Normou se stalo absolvovat dvě vysoké školy. Jedna v Japonsku a pak v USA nebo v Evropě. Vždy za finanční podpory státu.

MS: *Zde můžete spatřit, že Čína, Jižní Korea, Japonsko či jiné asijské země nejprve investovaly do vzdělání. V Čechách se šlo odlišnou cestou. Uznávám, že jsme měli mnoho úkolů. Přesto si kladete otázku, proč jsme se těmito postupy nemohli inspirovat u nás?*

JV: Nelze srovnávat vývoj na Taiwanu s vývojem u nás po revoluci. Kuomintang jako politická strana měla k dispozici velké finanční prostředky a podporou vzdělanosti sledovali nejen ekonomické ale i politické cíle.

MS: *Takový vývoj u nás byl z důvodu, že jsme neměli aristokrata ducha. Nezapomínejme. Za první republiky zde byl Tomáš Masaryk, jenž byl svorníkem a sloužil až do roku 1935. Je nutné vidět vývoj u nás, rozeznat, čím se liší od Číny. Nezapomínejme na jedno. Z Číny se stala supervelmoc a Česká republika se proměňuje na periferii, byť se nachází v geografickém středu Evropy.*

JV: Řešení bychom měli hledat v Evropské unii. Aktivně napomáhat evropské integraci, zapojovat se do mezinárodních programů. Posílat naše studenty do zahraničních škol, zahraniční studenty vítat na našich středních a vysokých školách. Měli bychom vychovávat české Evropany.

MS: *Jak přistupujete k tomu, že Číňané za čtyřicet let obměnili svět díky své podnikavosti?*

JV: Po skončení vlády Mao Cetunga se Čína začala modernizovat. Komunistická strana začala být víc pragmatická a úspěšně plánovala svůj rozvoj. K tomu se přidala proslulá houževnatost a pracovitost Číňanů.

Vzpomínám si na profesora Medunu, špičkového konstruktéra motorových vozidel, který nám, studentům na univerzitě v Liberci vyprávěl, že během jeho několikaměsíčního pobytu v Číně, ho obklopovalo několik desítek konstruktérů - a na co by čekal v Čechách několik týdnů, měl v Číně vyřešeno během zlomku času.

Profesor Jan Kubeš učí v manažerské škole IMEDE v Lausanne ve Švýcarsku a současně v Číně. Říká, že s tak ambiciózními studenty se ještě neseťkal. Přitom učil v USA a v Anglii.

To vše dohromady spolu s dobrou hospodářskou politikou, zřejmě přivedlo Čínu tak daleko.

... Zvláštní socialismus s lidskou tváří ...

MS: *Asi jsme si nepoložili velké cíle. Nacházíme se v sociálním státu. Neurochirurg Vladimír Beneš uvádí: dříve jsem budoval socialismus, ale nyní v něm žiju. Souhlasíte s jeho tezí?*

JV: Také jsem četl knížku „Mé cesty do hlubin mozku“. Nemyslím si však, že žijeme socialismus a ani ve zvláštním socialismu. S růstem životní úrovně se nutně mění pořadí hodnot. Vycházíme-li z předpokladů, že práce je pro člověka - a ne člověk pro práci, nemůžeme se tomu divit. Není to trend jen u nás, ale prakticky ve všech demokratických zemích s vyšší životní úrovní.

Nedávno jsem se sešel s člověkem, který pracuje řadu let v oblasti personalistiky. Říká: dnes mladí lidé, zejména „milénisté“ dávají přednost před penězi tomu, aby je práce bavila a měli dostatek volného času pro sebe. Tento trend jistě nakonec také dorazí do Číny.

... Další změny ...

MS: *S jakými dalšími změnami se budeme potýkat?*

JV: Připomínám: Covid-19 mění svět. I když změny, zejména ty, vyvolané klimatickou krizí byly téměř zralé již před příchodem Covid-19, a právě virus naléhavost jejich realizace zvyšuje. Lidé podle mého názoru si změni pořadí hodnot. Do popředí se dostane vše, co souvisí se zdravým životním prostředím. Čistý vzduch, čistá voda, zdravé potraviny; lidé se více budou starat o své zdraví. Do zdravého způsobu života budou ochotni více investovat. Bude se méně cestovat, více věcí se bude řešit on-line, práce z domova se stane standardem všude, kde to bude možné. Bude se více investovat do zdravotnictví a vývoje nových léčiv. Strukturu ekonomiky změní digitalizace, nástup robotů. Náhrada fosilních paliv obnovitelnými zdroji přinese řadu nových technologií, nových oborů. Konečně také dojde na větší investice do vzdělání a podpory vědy.

MS: *Asi to má fungovat v tomto modu: vy nasloucháte mně, já naslouchám vám a plníme cíl. Kde se najdou lidé s pohledem na celek? I u nás se rozhoduje ve smyslu přísloví „bližší košile než kabát“. Možná se o těchto věcech dobře rozmlouvá nám dvěma, kdy se snažíme nacházet slova, doplňovat se, ale nezapomínejme – na světě je přibližně 7,8 miliardy lidí, kteří mají své zájmy, z nichž někteří chtějí přežít, někteří žít, někde se realizovat. Mluvím o různých místech. Přežít můžete v Africe, ale pro někoho je toto místo součástí životního stylu. Přiznám se, že máte dobrý záměr, ale tento celek je asi uchopitelný pro malou skupinu.*

JV: Narážíte na problém bohatého severu a chudého jihu. Řešení tohoto problému je určitě složitější než boj s koronavirem. Na koronavirus se dříve či později najde vakcína a účinný lék. Řešení chudoby ve světě se složitě hledá a bude hledat, pokud nejbohatší země světa budou uplatňovat zásadu „moje země first“. Ukazuje se, že globalizace nepomáhá tento problém řešit.

... Vládní opatření a koronavirus ...

MS: *Zastavme se na chvíli u fungování vlády během koronakrizy. Jak měl vypadat její přístup? Uvedl jste, že v počátku jsme obstáli.*

JV: Měli jsme pandemický plán, ale ten zřejmě nikdo nebral vážně, jinak by se nemohlo stát, že si nikdo nevšiml, že ve státních rezervách nemáme dostatek ochranných pomůcek. Zachraňovaly nás dodávky z Číny. Čínské roušky a respirátory často pochybné kvality na letišti vítal předseda vlády, místopředseda a další ministři. Národ se „bavil“. Naše vláda koronavirus podcenila jako většina vlád na světě. A po počátečních zmatcích přijala řadu rozumných opatření, která zabrala, a patřili jsme po této stránce k nejlepším v Evropě. Po Velikonocích se začalo s překotným uvolňováním a výsledek dnes známe. Jsme na tom hůř než naši sousedé; patříme k nejhorším v Evropě. Kvůli protichůdným vystoupením členů vlády včetně jejího předsedy, lidé přestali věřit přijatým opatřením a přestali je dodržovat. Prohospodařili jsme čas a i důvěru lidí. Opět se míchala politika do věcí, které měly být ponechány odborníkům.

MS: *Proč se rouška nestala součástí oděvu člověka?*

JV: V době nástupu respiračních onemocnění v řadě asijských zemí si lidé automaticky nasazují roušky. Po počátečním nadšení, kdy si lidé spontánně roušky šili, přišlo rozčarování. Někteří „experti“ začali význam roušek zpochybňovat a bohužel k tomu se přidali nejen předseda, ale i někteří členové vlády, kteří zřejmě na doporučení PR agentury, začali roušky nazývat náhubky, něčím, co omezuje svobodu člověka. Bohužel se u nás rozhoduje podle toho, co pomůže v blížících se volbách vládnoucím stranám – a ne podle doporučení epidemiologů.

MS: *Jedním slovem: demagogie.*

JV: Máme semafor jako v jiných evropských zemích, nemáme však na rozdíl od nich formulovaná pravidla pro přiřazení barev na semaforu jednotlivým oblastem podle výskytu nakažených koronavirem. Zařazuje se na základě jakési diskuze mezi hygieniky a politiky. (*Mapa na internetu je denně aktualizovaná už týdny, možná měsíce.*) Naši sousedé jako normu mají počet nakažených za posledních 7 dní na 100 tisíc obyvatel. U nás to funguje např. tak, že Jarda zavolá Andrejovi a výsledek je změna pravidel pro fotbalová mužstva, když jeden z nich je pozitivní na covid-19.

MS: *Tento přístup nás tlačí na „Balkán“ a doufám, že vnímaví občané mají rozum. Necítíte se pak jako bezmocný člověk, jenž svůj život utváří s dlouhodobou perspektivou. U vás dodržujete normy, které prospívají a omezují riziko koronavirové nákazy a odráží vážnost situace. Měli bychom se tázat: proč se z koronaviru v Čechách stalo politikum a jsme liknaví dokonce chránit sami sebe?*

JV: Vládnout tak, abych vyřešil problém, není totéž jako vládnout tak, abych byl znovu zvolen. Řešit problémy, s sebou přináší přijímat nepopulární opatření.

MS: *Tím chybným se poučíte. Nezapomínejme: před námi byli Italové, Španělé atd.*

JV: Vypnuli jsme ekonomiku a bohužel, jak ji znovu nastartovat, o tom jsme začali přemýšlet pozdě.

MS: *Život jde dál. Napadá mě srovnání s lednicí. Nejde-li vám lednice, některé věci asi vyhodíte, neboť se zkazí. Převedeme-li tato slova na hospodářskou praxi – některé společnosti musí trh opustit a přizpůsobit se stavu typu hospodářství – subdodavatelské ekonomice. Přiznejme si několik skutečností: máme průmyslovou subdodavatelskou ekonomiku, byť poskytuje slušnou přidanou hodnotu ve srovnání s podobným typem hospodářství. V jistém ohledu jsme na tom lépe. Uzavřete-li hranice, nemůžete importovat, abyste přinesl přidanou hodnotu určenou na export. Podotkněme, že skutečnost dneška nikdo nečekal, avšak postavit hospodářství „na jedné noze“, to skutečně prozíravé nebylo.*

JV: Stáli jsme před křižovatkou, na kterou nás posunul koronavirus a zvýšil naléhavost řešit strukturální změny naší ekonomiky.

... Jan Vrba ministrem v nelehké době ...

MS: *Jak bychom se k té situaci měli dál postavit? Jaký přístup byste zvolil, pokud byste se opět stal členem vlády? Vím, jedná se o hypotetickou situaci.*

JV: Vláda má příliš mnoho poradních orgánů. Říká se: když si nevíš rady, požádej o další informace nebo ještě lépe, jmenuj poradní skupinu. Od poradních orgánů sestavených z lidí napříč názorovým spektrem dostanete tolik různých rad a doporučení, že pokud nemáte svůj názor, tak se v tom utopíte.

MS: *Říkáte: všichni radí stejně jako rádci v pohádce Pyšná princezna, ale dobrá rada drahá, že?*

JV: Pokud nastupuji do úřadu, měl bych mít již představu o řešení situace a o lidech, se kterými chci na tom pracovat.

MS: *... ale za předpokladu, že jste kompetentní osoba.*

JV: Vyberu si kolem sebe lidi, kteří mají podobný názor na stav věci. Podíval bych se, z čeho se skládá HDP, jak který segment ekonomiky HDP přispívá, a hledal bych odpověď na otázku, který segment má šanci do budoucnosti, které technologie by bylo vhodné podpořit pro vytváření nových pracovních míst.

MS: *Zvládnou tyto úvahy úředníci?*

JV: Úředníky, se kterými chcete pracovat, si musíte umět vybrat.

MS: *Vir je neodhadnutelný a proti viru máte inteligenci, která vám může pomoci, abyste přežil. Úředník by vám měl pomoci generovat scénáře.*

JV: Koronavirová situace ukázala, že naše věda je na dobré úrovni a že se na ni můžeme spolehnout.

MS: *I Češi pomohli, byť vystupují v zahraničních společnostech.*

JV: Bohužel se o našich úspěších ve vědě málo píše a málo se propagují.

MS: *Projevuje se tam kreativita lidí, kteří dokážou spolupracovat.*

JV: Je to, jako když dirigent sestavuje orchestr. Musí vědět, co a jak chce hrát a podle toho si vybrat muzikanty a získat je pro svoji představu.

MS: *Pozor, máte různou úroveň dirigentů: Herbert von Karajan, Rafael Kubelík či Claudio Abbado, ovšem někým jiným je Andrej Babiš.*

JV: Postrádá-li dirigent sluch, není na příjmu, ale pouze vysílá pokyny, nemůže to dobře dopadnout.

MS: *Uvedl jsem dirigenty, kteří měli partitury v mysli a pouze sladovali orchestr. Problém v České republice spočívá v nedůvěryhodnosti politických představitelů.*

JV: Česko musí hledat svou budoucnost ve strukturách Evropské unie. Musíme mít jasno, jakou roli chceme hrát v EU, ale též nám nesmí chybět pochopení pro názory ostatních států Evropské unie. Ve vlastním zájmu bychom se měli stát dělným prvkem integrace Evropské unie. Po propuknutí koronavirové pandemie v Evropě, dva naši poslanci za ODS v Evropském parlamentu přišli s návrhem odložit green deal. Když si uvědomíme, že tato sestava usiluje o výhru v příštích volbách, není to zrovna optimistická vyhlídka.

MS: *Namítáte, že někteří z našich představitelů v Evropě nehledí do budoucnosti a udržují status quo v energetickém mixu: „a proto, proč nespalovat uhlí?“*

JV: Nevím, jestli je to z hlouposti, nebo z neznalosti.

... Rouška a koronavirus ...

MS: *Spíše než odpovědi máme otázky. Mít otázky je nutné, ale je též legitimní, očekávat adekvátní odpovědi, ty vás aktivují k životu. Mít pouze odpovědi nestačí, minulý režim měl odpovědi na vše...*

JV: Kdo má na vše odpověď je nevěrohodný. Na některé otázky odpověď mám, na jiné nemám, ale musím je hledat, avšak ne u PR agentur.

MS: *U nás se debatuje o otázkách, které jsou ve vyspělém světě samozřejmé – otázka roušek. Uvědomělý Evropan ji jednoduše nosí, aby neohrozil ostatní. Proč u nás není rouška součástí obleku? Snad s tím souhlasíte?*

JV: Souhlasím! Rouška může ladit s oblekem, což nám předvedli někteří ministři a měla by se nosit v době respiračních onemocnění. Rouškou vyjadřuji ohled ke svému okolí. Já tě chráním a ty chraň mě.

MS: *Domníváte se, že dnes se řeší malicherné problémy. Cosi podobného, jako bychom se tázali, máme-li pozdravit.*

JV: Ano, mělo by jít o samozřejmou věc. Nevyužilo se momentu, kdy si lidé roušky šili a spontánně je nosili.

... Znovu hypotetickým ministrem ...

MS: *Zpět k vašim hypotetickým krokům. Měl byste mít lidi, kteří dokážou uskutečnit vymyšlené kroky. Takové jedince zde naleznete.*

JV: Existují a je nutné jim dát prostor. Definovat cíle a společně hledat cestu k nim.

MS: *Není NERV zásobárnou lidí, kteří by vám pomohli v realizaci záměrů?*

JV: V poradních orgánech je řada vzdělaných a schopných lidí.

MS: *Například v NERVU byl zastoupen Čechoameričan Jan Švejnar a český ekonom Lukáš Kovanda. První je známý svou proevropskou orientací, druhý zdůrazňováním národních zájmů. Dále tam máte velmi levicovou ekonomku Ilonu Švihlíkovou, Miroslava Singera, Miroslava Zámečníka, případně zástupce společností vlastněné státem.*

JV: Jaký můžeme očekávat výsledek, když nominace byly dělány ve stylu každý pes, jiná ves. Tito lidé se pak na ničem nedohodnou a nic vám nepředloží.

MS: *Jejich výsledkem jsou hraběcí rady.*

JV: Také se tam dostávají lidé, mající jediný cíl – aby si do životopisu mohli napsat: radil jsem vládě.

MS: *Možná nám chybí zdravé disidentství. Právě v těchto kruzích se pěstovala pluralita, ale i hledání společného jmenovatele.*

JV: Bohužel chybí společný jmenovatel. Tím společným jmenovatelem by měl být cíl, ke kterému se hledá optimální cesta.

... České hospodářství ...

MS: *Zaměříme se nyní na české hospodářství. Jaké odvětví asi zanikne? Hrubý domácí produkt České republiky je z deseti procent utvářen automobilovým průmyslem.*

JV: Automobily budoucnosti budou vypadat jinak, ať už budou na elektřinu nebo vodík. Vyvolá to zásadní změny nejen v automobilkách ale v celé subdodavatelské síti.

MS: *Automobil Tesla váš vzor?*

JV: Jako přechodné období si umím představit hybridy, další etapou budou automobily na elektřinu nebo na vodík.

MS: *Nezapomínejme, lokomotiva jezdí na elektřinu.*

JV: Elektrifikovat všechny tratě by bylo hodně finančně náročné.

MS: *Ano, České dráhy jsou největším odběratelem energie ČEZ.*

JV: Jaderné elektrárny jsou vlídné k ovzduší, ale jde o velice nákladnou záležitost. Nebezpečí úniku radiace přes všechna opatření stále existuje. Úložiště jaderného odpadu jsou též nákladná - a na 100 let.

MS: *Slyšel jsem, že vodíkové motory mohou být v budoucnu více rozšířené než elektromobily.*

JV: Jsou zastánci elektrického pohonu, těch je dnes více, než těch, co fandí vodíku. Uvidíme. Máme stejný problém jako naši sousedé v Německu. Musíme odejít od fosilních paliv. K tomu budeme potřebovat nejspíš jak elektriku, tak i vodík. Nevím, proč již s Němci na řešení náhrady fosilních paliv nespolutracujeme. Navíc Němci odcházejí od jaderné energie, a mají pro to jistě důvody a představy jak to udělat a přitom neponičit vlastní ekonomiku.

MS: *Nezapomínejme, že naše země je bohatá na lithium.*

JV: Máme zřejmě bohatá ložiska lithia, ale cesta k výkonnějším bateriím, které by umožňovaly dojezd okolo tisíce kilometrů, bude zřejmě delší, než se ještě před několika lety předpokládalo.

MS: *K tomu také vyžadujete, aby kroky udělali důvěryhodní lidé, a Andrej Babiš nenáleží mezi ně.*

JV: Máte nejspíš pravdu. Jde za ním příliš mnoho věcí. Za tím jménem se řadí příliš mnoho otazníků.

MS: *Souhlasíte s tím, že pokud Češi zakonzervují průmysl - a více jak dvacet let jsme pracovali na tom, abychom utužili podobu subdodavatelské ekonomiky, staneme se montovnou Evropy.*

JV: „Bojovali“ jsme za co nejnižší nezaměstnanost; rozhodující pro nás byla tvorba pracovních míst.

MS: *Moudrý politik by nesouhlasil, protože důležitou výbavou pracovní síly 21. století by měla být vzdělanost.*

JV: Měli bychom usilovat o technologie s vysokým podílem vědy, o výroby s vysokou přidanou hodnotou. Podporovat vědu a výzkum, zkvalitňovat systém vzdělávání, podporovat studia v zahraničí. Vychovávat vzdělané lidi, české Evropany. Bohužel, to jsou aktivity, které nepřinesou výsledek už za jedno volební období.

MS: *Ve Vládě ČR nejste 28 let a můžete říci, že přibližně stejnou dobu se potenciál této země maří, či přinejmenším nevyužívá? Přiznejme si, že zde vznikají ušlechtilé projekty jako využití vodíku v dopravě i energetice, přesto si svou zemi - náš domov ničíte.*

JV: Chyběla a stále chybí hospodářská politika, která by definovala, co tady chceme a nechceme mít. Jinými slovy, co podpořit, a čemu se bránit.

MS: *Máte základní výzkum, jež provádí například akademie věd a aplikovaný, který provádí i výrobní společnost. Je nutné, aby se to vymyšlené dostalo na trh.*

JV: Zkušenosti z koronavirové krize ukázaly, že naše věda je na solidní úrovni a za této mimořádné situace se podařilo výsledky výzkumu rychle převést do praxe. To je dobrá zpráva. Jde o to, abychom to neuměli jenom ve výjimečných situacích. Měli bychom čerpat ze zkušeností evropských zemí, jako např. Finska, Francie, Německo a poučit se z toho, jak tento problém řešili oni.

MS: *Kráčíme českou cestou - a v transformaci jsme šli též a pak přišel účet.*

JV: Blíží se volby. Vláda raději poskytne 5 tisíc důchodcům jako rouškovné, budeme udržovat na „kapačkách“ řadu společností, aby se oddálil růst nezaměstnanosti. Ministryně financí oznamuje,

kolik miliard utratila na podporu podniků a nikdo se nezamyslí, zda to nebudou v řadě případů vyhozené peníze.

MS: *Měli bychom si přiznat, že ti, kteří rozhodují, nemají odpovídající zorný úhel vidění, nahlédnutí celku i provázanosti věcí. Kam se „hrabou“ na ty, kteří zahajovali bolestivou transformaci naší republiky? Jejich pohled je krátkodobý, což vypovídá i o schválení „rouškovného“.*

JV: Vidím v tom boj o voliče a říkat nepopulární věci před volbami, to vám žádná PR agentura nedoporučí.

MS: *Tato témata by měla být diskutována ve veřejném prostoru, jelikož zajišťují budoucnost, ale u nás se debatuje o hloupých – a pro nás dva samozřejmých – rouškách, které ve skutečnosti obohatí náš oděv i úctu k okolí. Jak obtížné je prosazení něčeho konstitutivního! Zeptám se takto: jako ministr průmyslu byste byl schopen lidem říci: bohužel zanikne část automobilového průmyslu, neprozíravě jsme podporovali montovny za účelem udržení zaměstnanosti. Společnosti, které zde nemají vývoj, se podílí na exploataci a předělávají myslící hlavy na pouhé roboty.*

JV: Není to příjemné. Ten příběh jsem v minulosti již několikrát absolvoval, a je to lepší, než ponechat vše osudu.

... Pohled na hospodářskou politiku ...

JV: Umím si představit, že v rámci Akademie věd ČR by bylo pracoviště, které by se zabývalo hospodářskou politikou země. Výstupy by byly podkladem pro hospodářskou politiku, kterou by projednávala vláda a předkládala poté své návrhy parlamentu. Základní směřování země by se mělo stát součástí občanské gramotnosti, součástí občanské výchovy na školách.

MS: *Asi by se pak oddělení nepodobalo týmu NERV 2020.*

JV: Cíle hospodářské politiky by měli být přijaty napříč politickým spektrem.

MS: *Jak se díváte na redefinování postavení České národní banky? V mých očích se jedná o zvláštní instituci – a to kvůli umělému oslabení koruny. Rozšířily se jí kompetence, aby mohla pomáhat vládě při financování schodku státního rozpočtu či investičních aktivit. Neměli bychom zapomínat, že kurz je určován objemem produkce, kterou směňujeme za zahraniční zboží i služby.*

JV: Je nejvyšší čas přijmout Euro a zapojit se do Euro-zóny.

MS: *Nezapomínejme na fakt, že směnný kurz koruny se nachází mimo paritu kupní síly. Možná byste Čechům ukousl bohatství.*

JV: Výhody přijetí EUR převyšují nad nevýhodami. Dnes je to již jen otázka politického rozhodnutí.

MS: *Centrální bankéři udělají cokoli, aby zachránili měnový projekt.*

JV: Někteří naši ekonomové tvrdili, že řecká krize znamená konec Eura. Euro přežilo Řecko, ukázalo svoji sílu. Pokud nevstoupíme do euro-zóny, zůstaneme na periferii Unie.

MS: *Nezapomínejme, že se představitelé vlád Evropy na Evropské radě domluvili na společném rozpočtu. Dokonce Andrej Babiš se „chvástal“, že pro naši republiku získal větší část. Nyní přichází otázka: jak peníze efektivně využijeme?*

JV: To že se Evropská rada dohodla na společném rozpočtu je povzbuzující. Nejsem si však jist, že

finanční prostředky, které dostaneme z Evropské unie, budou využity pro modernizaci naší ekonomiky.

... Alternativa politiky ...

MS: *Vidíte zde nějaké síly, které by konvenovaly vašim postojům ucelené hospodářské politiky?*

JV: Skutečně si nejsem jist. S určitými sympatiemi a nadějemi se dívám na piráty. Je to mladá strana se vzdělanými lidmi liberálně smýšlejícími a orientovanými na moderní technologie.

MS: *Ostatní se asi prezentují frázemi. Chybí orientovaný čin. Asi vzpomínáte na to, co jste během dvou let zvládli. Nyní jsme svědky rozmělnění. Měli bychom se tázat: proč země, která se nachází ve středu Evropy, nedokáže využít koronavirové příležitosti ke změnám? Možná to souvisí s tím, že úspěch nenazýváme úspěchem, neúspěch neúspěchem?*

JV: Nebereme si příklady ze světa, díváme se na ně často s despektem. Řada zemí je vývojem před námi, snažíme se k nim přiblížit, máme tedy odkud brát zkušenosti.

MS: *Nejsme příliš zahleděni do sebe?*

JV: Možná je to nedostatek sebevědomí.

MS: *Myslíte si, že to náleží k národnímu charakteru?*

JV: Může to být i tím, že jsme dlouho nikam nemohli. Každému bych doporučil, aby vycestoval, naučil se jazyky a porozuměl světu. Rád navštěvuji Škodu Auto. Setkávám se tam s lidmi, kteří strávili nějaký čas ve Wolfsburgu, pracovali v Rusku, byli v Číně, byli v Indii. A je to na nich znát. Jsou sebevědomí, mají přehled, dívají se na svět jinak než dřív.

... Škoda Auto Mladá Boleslav ...

MS: *Dotkněme se ještě Škody - Auto. Proč se Mladá Boleslav nestala Wolfsburgem? Město, které vzniklo s podporou Adolfa Hitlera, je od Mladé Boleslavi dramaticky odlišné. Procházíte-li místy Mladé Boleslavi, pociťujete rozdělení. Na jedné straně máte výrobní část, poté část, kde se „bydlí“, dále tam máte staré město, které je vzdáleno místům skutečného života.*

JV: Najdete tam také sídliště rodinných domů, kde bydlí zaměstnanci Škody Auto.

MS: *Nejde o kolonie podobné Baťovým ve Zlíně.*

JV: „Koncept Baťa“ byl způsob, jak přivázat zaměstnance k fabrice. To dnes, kdy existuje trh volných pracovních sil, již není přijatelné.

MS: *Jak se díváte na vývoj v automobilovém odvětví v kontextu koronakrize?*

JV: Myslím si, že v souvislosti s koronakrizí, ale i s přechodem na ekologická paliva, dojde v automobilovém průmyslu k další konsolidaci

MS: *Mohla by se Škoda Auto stát evropskou Teslou, pokud by se jí dařilo dobře?*

JV: Jako samostatná firma nemohla. Přechod na ekologický pohon je technicky a hlavně finančně náročný. To je důvod, proč si myslím, že v automobilovém průmyslu dojde k dalšímu spojování sil.

MS: *Mluvil jste o bateriích. Musíme se rozhodnout - buď pro elektromobilovou či pro vodíkový*

pohon.

JV: Možná, že jak elektrika, tak i vodík najdou uplatnění u různých typů vozidel.

MS: *Otázku odloučení se od VW jsem položil z toho důvodu, že Škoda Auto – ač převzatá, byla významnou společností, která koncernu dělala dobré jméno.*

JV: Škoda Auto je velice úspěšná. Za poslední léta byla několikrát vyhlášena jako nejlepší podnik v rámci koncernu VW. Nerozumím, proč by se měla podle předsedy představenstva VW Herberta Diesse Škoda zaměřit na výrobu malých levných aut pro levné trhy.

MS: *... což by naší vlasti neprospívalo – strategicky i ekonomiky.*

JV: Vláda by měla na tuto situaci adekvátně reagovat. Jednat tam, kde se o věci rozhoduje a to je Wolfsburgu a ne v Mladé Boleslavi. Má na své straně smlouvu s VW, kterou uzavřela Pithartova vláda.

MS: *Naším zájmem je, abychom měli subdodavatele s vysokou přidanou hodnotou, na níž se podílí zdejší pracovní síla.*

JV: Potřebujeme vyrábět celou škálu aut na špičkové úrovni – a ne Škodovku proměnit v Dacii.

... Práce a produktivita ...

MS: *Zde se dostáváme k práci a produktivitě.*

JV: Podle informací získaných z ČSÚ máme srovnatelnou produktivitu s předními podniky EU v podnicích se zahraniční účastí. V podnicích ryze českých srovnatelné produktivity nedosahujeme. Tlak na zvyšování mezd bez ohledu na zvyšování produktivity vede ke snižování konkurenceschopnosti.

MS: *České podniky se pak podílí na zvyšování inflačního polštáře, který se nemusí projevit okamžitě. Vše je také způsobeno tím, že pojem pracovat není v Čechách docela zakořeněn.*

JV: Je to do značné míry zaviněno horší organizací, než jaká vládne u naší konkurence, neboť nižší produktivitu ve srovnání s vyspělým světem nacházíme i u podniků se srovnatelným technickým vybavením.

MS: *Mezi bohatstvím a prací dnes nenajdeme kauzální vztah. V minulosti tomu tak bylo a člověk byl váženou osobností.*

JV: Dosud se „klaníme“ lidem, kteří zbohatli díky „divoké“ privatizaci. Někteří ze dne na den, „udělali velkou ránu“ (tak se to před 30 lety nazývalo). To byli vítězové privatizace.

... Důležitá témata mimo pozornost ...

MS: *Asi se divíte, jaké okruhy nám otevřel koronavirus. Diskutují se ve veřejném prostoru? Uvědomme si, že veřejný prostor je rozměňován nepodstatnými záležitostmi, jež se neustále opakují, což unavuje.*

MS: *Některé věci se dějí přirozeně, ale často se jedná o banality, které nás unavují.*

JV: Podstatné věci se neřeší. Vláda nedělá to, od čeho tam je. Žije ze dne na den.

MS: *Jak vás poslouchám, Češi by potřebovali restart - a to v každé oblasti, abychom se stali opravdovou evropskou zemí. Jak to můžeme pozorovat, koronavirus není restartem, ovšem snaží se stabilizovat stav. Vidíte světlo na konci tunelu? Snažíte se řídit společnost, jejíž aktiva spravujete.*

JV: Ekonomická „příroda“ funguje. Pokud ji budeme ignorovat a nepůjdeme jí naproti, nebudeme se stačit divit. Pokud odpojíme „podniky na přístrojích“ příliš pozdě, a pokud nepodpoříme růst nových pracovních míst, můžeme se dočkat vysoké nezaměstnanosti se všemi etickými a morálními dopady. Evropská Unie se musí integrovat, aby byla respektovaným spojencem Spojených států a silným partnerem při jednáních s Ruskem a Čínou. Zatím pověstné světlo v tunelu nevidím, ale zůstávám optimistou. Věřím, že se objeví po volbách v USA a parlamentních v roce 2021 u nás.